

GWIAZDA (794) *sb f*

Pierwsze a pochylone (w tym 11 r. błędne znakowanie), końcowe jasne (w tym 5 r. błędne znakowanie).

*sg N gwiazda (155). ◇ G gwiazdy (37). ◇ D gwiaździe (6) [w tym: -źdz- (3), -zdz- (3)]. ◇ A gwiazdę (64) [w tym: -e (1)]. ◇ I gwiazdą (21). ◇ L gwiaździe (6) [w tym: -źdz- (3), -zdz- (3)]. ◇ V gwiazdo (11). ◇ pl N gwiazdy (155). ◇ G gwiaźdz (140); gwiaźdz (126), gwi(a)zd (14). ◇ D gwiazdom (13), gwiazdám (9); -om *RejWiz* (3), *BielKron*, *Mącz*, *SkarŻyw*, *KochFr* (2), *PudłFr*, *SkarKaz*, *SzarzRyt* (2); -ám *Leop*, *BibRadz* (2), *Prot*, *BubBib* (3), *GrabowSet*; -om: -ám *WujNT* (1 : 1); ~ -om *KochFr* (2), -óm (2) *Mącz*, *PudłFr*, -(o)m (9); ~ -ám (8), -am (1); -ám : -am *BudBib* (2 : 1). ◇ A gwiazdy (85). ◇ I gwiazdami (63); -ami (58+1 *kust*), -ámi (2), -(a)mi (3); -ami : -ámi *BielKron* (3 : 1), *SkarŻyw* (2 + 1 *kust*: 1). ◇ L gwiazdach (18); -ach (15), -ách (2), -(a)ch (1); -ách *RejAp*; -ach: -ách *RejWiz* (3 : 1). ◇ V gwiazdy (7). ◇ du N (*cum nm*) gwiaździe (4) [w tym: -zdz- (3), -źdz- (1)] *OpecŻyw* 11v, *Mącz* 17d, *KochPhaen* 16, *SkarKaz* 81b.*

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XIX w.

1. *Ciało niebieskie widoczne z ziemi w postaci świecącego punktu (pojmowane często jako czynnik mający wpływ na los ludzki); stella Murm, Mymer¹, BartBydż, Mącz, Calep, Cn; sidus Murm, BartBydż, Mącz, Calep, Cn; astrum Murm, Mącz, Cn; iubar Mącz; aster Calep; ignis, lux Cn (779) : Sindmého [!] dnia gwiazdy wlfytki tak ty tzo błędny biég maia/ tak ty tzo iednako fie obratzaia/ ognińté brody z fiebie wypuľcżą/ iako widámy kométy. *OpecŻyw* 193v, 21 [3 r.], 23v, 24 [2 r.], 180, 186v [2 r.]; *PatKaz III* 110v, 126v, 132; *Murm* 4 [2 r.]; *Mymer¹* 3v; *BartBydż* 143; *TarDuch B*; *BielŻyw* 136, 154; Dokazuie tego podobienftwo Iż gdy kto ftoi w dole głębokim, tędzy ku niebu patrząc może gwiazdy widziec też frzod biała dnia *GlabGad* B6; *MiechGlab* *4 [2 r.]; Ofatecznie fiedm iefth gwiazg [!] na wierzchu nieba na ktorich fie niebo obracza według proftych domniemania. *KłosAlg* A3v; *WróbŻółt* B6v, hh7; Y kur będzie mało/ bo w wigilią Bożego narodzenia w noci mało było gwiazd/ tedy y Iaiecz vkązuie fie być na ten rok niewiele. *LudWieś* B; *HistAl* A7 [2 r.], Mv; Dzyeń káždy pyęknoľcyą fwą moc yego zeznawa/ Noc od gwyazd ofwyecona náukę nam dawa *LubPs* E2v, ff2v [2 r.], hh; Záfz on podroźny iádąc w nocy w tey iáľności/ Nie vzywa rokľofzy widząc odmienności/ Ná powietrzu ná gwiazdách/ á dnia fie nádzyewa *RejWiz* 2v; Tákze teżľá ná niebie/ co fie nie ruľzáia/ Rozne gwiazdy/ drugie też co wolno lataia. *RejWiz* 145v, A2, 115, 128v, 145, 148 [3 r.] (13); *Leop Gen* 1/16, *Iudic* 5/20, *4.Esdr* 15/35 [2 r.], 40, 44 (9); IVpiter był zacny Krol/ zá wieku złotego/ Y dzis ná wieczną pámięć/ ławna gwiazdá iego/ Imieniem iefť przezwaná *RejZwierz* 48; *BibRadz Gen* 1/16, *4.Esdr* 15/35 [2 r.], 38[39], *Apoc* 8/11; *BielKron* 138, 276 [2 r.], 292v, 444, 444v; Ale y ona nauka piekna iefť ktora fie około oquitości gwiazd poruľzen/ wielkościach/ y roznościach obiera. *KwiatKsiąż* I3v, I3v; Iugula iugla, vel Gwyazdá álbo świętego Iákubá páliczká. *Mącz* 177b; Orion, Imię gwiazdy. *Mącz* 268d, 15a [2 r.], 17d, 18b, 81b, 126c (19); A iesli Práktykarzom náľzym wierzyć mamy/ Przeczże fwyh obyczáiw wždy nie polepľzamy? Odmiány nie wiem iákiey gwiazdami dochodzą *Prot* D; inne Gwiazdy / iáko Mámki/ Piáltunki/ nie ofobnie iednemu/ ále wľzyftkim poľpolicie łľużą *SienLek* 31, 30, 30v, 31; S tákowego poľtánowienia gwiazd/ że będzie w známieniu ognińtym/ poznawam że fie tám okaże bárzo wielką y ftráľziwa Kometá y wielkie dźiwy ná powietrzu. *LeovPrzep* E4, bv, Av, A2 [2 r.], A2v [2 r.], A3v, E3v; Bo ácz*

tych wiele dziwow oczymá widzimy/ Máło przed fię rozeznáć co to iest vmiemy. Iáko ták ciężkie niebo záwiřło nád námi/ Iáko iest przyřtroiono pięknemi gwiazdami. *RejAp* AA5v; Potym powiáda Apořtoř/ iż gdy fię obrociř do wořánia onego/ iż vyrzař iákoby řyná człowieczęgo miedzy řiedniá řwiecznikow chodzącego/ řiedń gwiazd w ręku dzierzącego *RejAp* [13], 12, [13], 15, 16v, 33v (14); *GórnDworz* L15v; *HistRzym* 76v, 99v; A trzy obrawřzy fię czo mędrřzy á zacnieyřzy/ řzli zá oná gwiazdá/ która ie dowiodłá áż do zyemie řydowřkiey. *RejPos* 35v, 5, 19v, 35 [3 r.], 35v [7 r.], 36 (21); *RejZwierc* 120v, 152v; *BudBib Gen* 1/16, *Iob* 22/12, *Is* 14/13, 4. *Esdr* 16/57; *BudNT Apoc* 1/16, 20; *CzechRozm* 6v; *SkarJedn* 8, 55; *Calag* 466a; *KochPs* 26, 45, 173, 193; dař teř ná morze rozne wiátry/ ná iázdę y pływánia ludzkie/ drogę im ná řamych gwiazdach vkázuiąc. *SkarŻyw* 259, 25 [4 r.], 26 [3 r.], 27 [2 r.], 243, 560; Mężnieř z Króřá Polřkiego huffy pořtěpowář/ A gwiazdyř řprzyáźliwé řobie obiecowař. *KochJez* A4; Y té ogniřtę gwiazdy rozřiané po niebie řwiádkiem/ że nic miřřzęgo nięmam okrom ciębie. *KochFr* 98, 24, 125; Wřzytki gwiazdy tym pięknym wzorem włádzonę: Póymuie z řobá niebo nieuřtánowionę. *KochPhaen* 2; Sidłá/ któрым ziętá iest oboiá rybá/ Zbiegáią řye ná ořtrym czubie Wielorybá Pod iednę řpólná gwiazdę/ która ták węźłowi Temu należy/ iáko y Wielorybowi. *KochPhaen* 15, 1 [2 r.], 2, 3 [2 r.], 6, 7 [2 r.] (26); Bo cię cáłęy nocy Z rąk niewypuřćim/ áż dzień iáko trzebá Gwiazdy rořpędzi co do iednéy zniebá. *KochPieř* 4, 9, 11, 29, 71; Bo przepláćić twę dáry/ którecę gwiazdy dáły/ Zá toby wřzytkich króřów bogáctwá nie řtály *PudřFr* 60, 68 [2 r.]; *ArtKanc* B3, B9v, C9v, C13, C13v [2 r.], P14; *Calep* 106b, 249a, 978b, 1004a [2 r.]; *GostGospSieb* +3v; Y ztámtąd zkąd zorzá nam biáły dzień podáie/ Y ztámtąd/ zkąd czarna noc z gwiazdami nářtáie/ Y gdzie bliřko ogniřtych kóř ludzie vřiedli/ Zeby z wřzytkięgo řwiátá moc ná Troiá zwiedli. *GórnTroas* 8, 73; Lecz ia Egipřtkiey wiáry nie znam w řobie/ Nie gwiazdam Boże/ lecz dawam cześć tobie *GrabowSet* E, Dv, D4v, E2v, F3, Mv, N; *KochFrag* 22; y onę nam ná pámięć przywodzi niewiářtę/ w księgách obiáwienia Ianá ř. řłóńcem przyodzianá/ á ná głowie koruná przeřliczná z dwunařtu gwiazd ozdobioná. *LatHar* 509, 345, 346, 476 [2 r.], 632, Aaa7v; *KołakSzczęřł* Av; á miał ná řwey řáwey ręce řiedm gwiazd. á z vřt ięgo miecz z obu řtron ořtry wychodźiř *WujNT Apoc* 1/16, *Matth* 2/2, 7, 9, 10, s. 8 [3 r.] (12); *SiebRozmyřł* F4v, G, K4v; *WitořŁut* A6; *KmitaSpit* B2; Z tego im dař pomoc y przyřtěp/ czym fię báwili: náuká okořo gwiazd. ktora náuká dziwnie iest vcięřzna/ y dziwná mądroć Bozká vkázuię *SkarKaz* 518a; Wiefzczby z gwiazd zgániř P. Bog. *SkarKaz* 518a marg, 517b, 518a [8 r.], b, 519b; *PaxLiz* Cv; y dla tego teř tá Argo prze iey wielką godnoć do niebá miedzy gwiazdy przenieřiona iest *KlonFlis* A3v, B4; *SapEpit* A2; DRVDZY zář řá ze złęgo nářogu złodzieie; Zadná fię to naturá y gwiazdá nie dzieie: Ale złę towarzyřtwo y złę wychowánie/ Y teř złęch obyczáiw niepokármovánie/ Y dobrá więć nátureę częřtokroć zępřuie *KlonWor* 8; áż tám gdzie powřtawá Noc cięmna gwiazdom řwiátłóři dodawá. *SzarzRyt* A3v, A3, B3v, B4.

W połączeniu z imieniem lub przydawką od imienia (4): rzekłá Anektánábus řynu Alexandrze/ pogłáday ná gwiazdi báćz gwiazdę Herkuleřowę iako fię řmęciř/ á Merkurius fię węfeli/ Iowifzá teř widzę iářnącego *HistAl* A7v; *BielKron* 445v; S teřże teř gwiazdy Marřá/ okázuię řye przyřć ná ludzie niektorych Miařł řławnych niedořtátek/ háńba/ y řzędzićielá odmiáná. *LeovPrzep* A3v, A3v.

W połączeniach szeregowych (18): Stworzyćiel nieba y zięmie, gwiazd, morza y gor, ktory mi řwe przeřęgnanie dař á boiázn řwá vtwierdziř wemnie, záwięzuie mię křłuzbie řwey *BielŻyw* 149;

MurzNT Mar 13/22; Zątrąbił też Angioł czwartý/ y zaráżona była trzečia część flońcá/ y trzečia część kxieżyca/ y trzečia część gwiazd *Leop Apoc* 8/12 [przekład tego samego tekstu *BibRadz, RejAp* 75, *WujNT*], *Ioel* 3/15; *BibRadz Ioel* 3/15, 4, *Esdr* 6/45, *Apoc* 8/12; *OrzQuin* A4; *RejAp* 75; *KuczbKat* 95; Wízycy Anyołowie iego/ Wízycy woýfká wyznaycie go. Słońce/ y koło miesięczné/ Wyznaycie go gwiazdy wdzięczne. *KochPs* 214; *ArtKanc* I7; *WujNT Matth* 24/29, *Mar* 13/25, s. 364, *1.Cor* 15/41, *Apoc* 8/12; *SkarKaz* 205a.

W porównaniach (110): *BierEz* G2; ale iako światłoftz między ciemnościami / między gwiazdami/ tako świeciła dziewitza Mariá między innymi paniami. *OpecŻyw* 2v, 187v, 189; *PatKaz I* 18; *PatKaz II* 82v; *PatKaz III* 90, 113, 126, 126v [5 r.]; *RejPs* 114v; *HistAl* A6v, H4, Mv; *LubPs* E3 marg; Iełże łwego pyęknie nie pośláchifz gniazdá/ Tedy pewnie zágásnielz by przy flońcu gwiazdą. *RejWiz* 99v, 122v, 132, 154v [2 r.], Cc6; *Leop Gen* 26/4, *Eccli* 50/6, *Ier* 33/22; *BibRadz I* 7c marg, *Gen* 22/17, *Eccli* 44/22[23]; á kthorzy łprawiedliwości wczá wiele ludzi/ iáko Gwiazdy ná wieczność trwáią. *BielKron* 467v, 11v, 13, 90v, 138, 463v; *Radius stellae modo*, *Promieni*fti yáko by gwiazdą. *Mącz* 345a, 414b [2 r.]; *RejAp* 62v, 64 [2 r.], 186; *Górndworz* Gg4v; Nu miły Abirámie/ damci ia thobie wiele zyemie pościeć/ rozmnożęć ia iáko gwiazdy pothomftwo twoie. *RejPos* 297v [przekład tego samego tekstu *Leop Gen* 26/4, *BibRadz Gen* 22/17, *BielKron* 13, *SkarŻyw* 286], 6, 7v, 42, 222v, 223, 262, *Ooo3v*; Infza ielt iáfnosć flońcá/ infza iáfnosć Kšieżyćá/ á infza ielt iáfnosć gwiazd: bo gwiazdą od gwiazdy rozna ielt iáfnosćią/ tak też y vmárłych zmartwychwftanie. *KuczbKat* 95 [przekład tego samego tekstu *ModrzBaz* 89, *WujNT* 84, 364, *1.Cor*15/41, *SkarKaz* 549b]; *RejZwierc* 69; *BudBib Deut* 1/10, *Dan* 12/3, *Eccli* 44/22[23], 50/6; *StryjWjaz* B2v; *Paprpán* C3v, H4v, Eev, Ee3; *ModrzBaz* 89 [2 r.]; rościągnał ie [niebo] iáko piękny kobierzec háftowány drogiemi kámeńmi [!] y perlami/ takiemi rozliczney światłosći gwiazdami/ y promieńmi złotemi *SkarŻyw* 258, 32 [3 r.], 112, 285, 286, 328, 552; wkáz łwé oczy Gwiazdom równé *KochFr* 106; *KochPhaen* 8; *KochPieś* 13; Nieprzeplácona Doroto/ Co między pieniędzmi złoto/ Co Mieśiác między gwiazdami/ Toś ty ielt między dziewkami. *KochSob* 68; *PudłFr* 32, 70; *Calep* 1004a; *Phil* O2; *KochFrag* 27; *LatHar* 465; *KolakSzczęśl* C3; *WujNT* 84 [2 r.], 364 [3 r.], *Rom* 4/18, *1.Cor* 15/41 [3 r.], *Hebr* 16/12, s. 836 [2 r.], *Yyyyy4v*; Iáko ono ciało Chryftułowe w ogroycu okrwáwione [...] dziś fię rokwitnęło nád wízycy roże y lilie y gwiazdy y kámienie drogie/ y nád fámo flońce: Tak y náńzym fię sftanie *SkarKaz* 205a, 549a, b [4 r.]; Szłá pará pánién káżdá z nich zołobná/ Gwiazdźie podobná. *KlonFlis* G4v; *SapEpit* A4v; Hełper iák iáfná ielt między gwiazdami/ Tak twe wfpániáłe Pánno nád Pánnami Sę obyczáie *SzarzRyt* D4v.

W charakterystycznych połączeniach: gwiazda biała, błyszcząca, boża, ciemna (2), drobna, gęsta, gorająca (3), gorąca, mała, mnoga, mocna (2), nadobna, nawyższa, niezliczona, nowa (8), obca, ognista, palająca, piękna (2), płona, prawa, rozliczna (2), rozmaita, rozna (2), sławna, spolna, sprzyjałliwa, sroga, straszna, śliczna (4), średnia, świetna, wdzięczna, wielka (4), złota (5); gwiazd(y) aspekt, mijanie, obrocenie, ogień, położenie, poruszenie, porządek, postanowienie, rozdział (2), spiknienie, złączenie; około gwiazd nauka (2); z gwiazd prorocstwo, wieszczba (2); gwiazdami natknąc, ochędożyć (2), przyozdobić, uhaftować (2); gwiazdami natkniony, (o)sadzony (3), ozdobiony (uzdobiony) (4), przyodzian, przystrojon.

Frazy: peryfr. »gwiazdy z nieba się rozbieżą« = *nastanie dzień (1)*: Stół dziś ma być obfity: siedzieć w nocy trzebą/ Náléwác winá łczodrze: aż łye gwiazdy z niebá Rozbieżą *PudłFr* 73.

»gwiazda (s)pad(ł)a (*a. upadła, a. wypada*); padnąca gwiazda« [*szyk zmienny*] (13; 1): *MurzNT Mar* 13/22; Náfzym łie oczom ták zda/ że gwiazdy łpadáią *RejWiz* 151v; *BibRadz Apoc* 8/10; *BielKron* 463v; *Stellans volatus Graece dicitur Lampyris, Lecąca/ pádńąca gwiazdá. Mącz* 414b; *RejAp* 62v, 64, 73v, 74v; *RejPos* 6; Y zátřąbił trzeci án-ıoł/ y łpadłá zniebá gwiazdá wielká [*et cecidit de caelo stella magna*] goráiąca/ iáko łwiecá/ y pádłá ná trzeciá część rzek/ y na źródłá wodne. *BudNT Apoc* 8/10 [*przekład tego samego tekstu BibRadz, RejAp* 73v, *WujNT*]; *WujNT Matth* 24/29, *Mar* 13/25, *Apoc* 8/10.

»gwiazda łwieci; (za)łwiecić, łwiecący jako(by) gwiazda; gwiazdami ołwiecać (*a. ołwiecić*)« = *stella lucet Vulg; stellare Mącz, Cn* [*szyk zmienny*] (10; 10 : 2; 2): *OpecŻyw* 187v; Rozdzielał wody byłtre ciekące że łtać mułiály iáko mur zákrywáiąc łe wdzień gorący chłodzącemi obłoki/ á wciemności nocney iáko ogniem iálnem łe gwiazámı ołwiecał. *RejPs* 114v; á oczy miał łwiecące iáko gwiazdy *HistAl Mv*; *RejWiz* 122v, 132; *Leop Eccli* 50/6; *BielKron* 136v, 445v; *Mącz* 414b [2 r.]; *RejAp* BB4, 53v; *RejPos* 222v, 223, *Ooo3v*; *PaprPan* Ee3; *SkarŻyw* 32, 328; *ArtKanc* B3, I2v; *Calep* 1004a; Táfz gwiazdá łprawá łego przed nimi łwieciłá/ Y iuż do onéy łzopki twoiéy prowadziłá/ W któróreys z łynem twoim/ łwięta Mátko byłá *SiebRozmyśl* G; *SkarKaz* 549a, 609b.

»gwiazda wschodzi« = *stella exoritur a. surget Mącz* [*szyk zmienny*] (3): *Surgentibus astris, Gdy gwiazdy włchodzą. Mącz* 435b, 269a; *ArtKanc* T4v.

»zácmi się gwiazda« (3): *PatKaz I* 7v [2 r.]; *Pirwey* niź łie zácmi łłonce y łmiełac y gwiazdy/ y *pirwey* niź łie náwrocą obłocy po dełzczu. *BielKron* 82.

Zwroty: »gwiazdy łczyć [= *obserwować*]« (2): A ták kiedy [*gwiazdarz*] gwiazdy łczył/ Wpadł w doł ktorego łiebaczył *BierEz* L.

»patrzyć, pogłądać na gwiazdy« = *zajmować się obserwacją gwiazd w celach naukowych albo aby móc przepowiadać z nich przyszłość* [*szyk zmienny*] (6 : 1): Y patrzył na gwiazdy [!] kthorych barzo łwiadom był. *BielŻyw* 2, 4; *HistAl* A7, A7v; *BielKron* 122v, 123; Niech łtoią á wybáwią cię łwieczkowie twoi łiełiełcy/ co pátřzą ná gwiazdy/ ráchuią łmiełacie/ ábyć przyłzłe rzeczy opowiedzieli. *SkarKaz* 518b.

»gwiazdy łzpowiedać, z gwiazd opowiedać« = *przepowiadać przyszłość z gwiazd* (1 : 1): A gdy náwyłk łieczęgo Alexánder od łnego/ chcąc dołwiadczyć łełli tráfi łobie cžęgo drugie vczy/ co łie łmu przydác ła/ powábił go w nocy nád łeden łřekop áby gwiazdy łzpowiedał. *BielKron* 123; [*gwiazdarze*] z gwiazd chcą opowiedać łudziom przyłzłe łch łřzypadki/ łzczęłcie ábo łiełzczęłcie. *WujNT* 8.

»na gwiazdach łrozumieć« (2): *Ieden był Zoroáłtes/ á Tales był drugi/ Obádwá Philozophi/ á łiełmálz łi łługi. A obádwá ná gwiazdach łwiele łrozumiełi/ Czárnokłięłką náukę łheż obá łmiełi. RejWiz* 126v, 152.

»łřzod gwiazd łsiedzic, w domu gwiazd łsieć« = *blyszczec, zabłysznc na łniebie jako gwiazda* (1 : 1): *Sřzod gwiazd łsiedzı Scipio/ [...] Y cny Iulıułfz łwiecąc/ łwym dáie rok żyzny. Albo łełli Herkules y Pollux z Káłtorem To łobie zálłuzyli: y ty łymże łorem łdącž (řzecz łpewna) łmieć to od łnas łbędzłełz/ Y łdni łpełen w łdomu gwiazd po łtych łřacách łiędzłełz. BielSenJoach* 3-4.

»zliczyć (a. policzyć) gwiazdy; mogą być policzone gwiazdy« = *numerare stellas Vulg, PolAnt* (3; 1): Wezrzy w niebiołá/ á žlic gwiazdy iezli możefz: I rzekł mu: Ták będzie Plemię twoie. *Leop Gen* 15/5 [przekład tego samego tekstu *BibRadz, SkarŻyw* 284]; Iáko niemogá być policzone gwiazdy niebiekie [Sicut enumerari non possunt stellae caeli]/ áni pomierzony piałek morški: ták rozkrzewię nálienie Dawidá flugi moiego y Lewity fluzebniki moie. *Leop Ier* 33/22; *BibRadz Gen* 15/5; *SkarŻyw* 284.

Wyrażenia: »bieg(anie) gwiazd« = *cursus siderum Mącz, Modrz; meatus siderum Mącz* [szyk 4 : 2] (6): *Leop* *B2; Ten ná wyfokiey gorze Kánkazus miešzkáiąc/ Alstrologią/ tho iešt bieg niebá y gwiazd/ wyrozumiał *BielKron* 273; *Mącz* 217a, 385d; *ModrzBaz* [16]v; *GórnTroas* 28.

»gwiazd blask« (1): Kto fię/ gdy niebá chmurá niezákrywa Pátrząc ná iáłnych gwiazd bláfk [!] niezdumiwa? *SzarzRyt* A3.

»fortunna gwiazda« (1): Prosperum sydus, Fortunna gwiazdá/ Fortunę zwłázczá nošząca. *Mącz* 327c.

»gwiazda jasna (a, jasnąca), łsnąca; jasność, światłość gwiazd; w światłości gwiazda« = *claritas stellarum Vulg* [szyk 13 : 9] (15 : 1; 4 : 1; 1): tak iijž włfytkich aniolow ij fwiętych tzudnoftz/ naprzeciw tzudności dziewice Marié/ iešt iako fwiatloftz miešiatza albo gwiazd przeciw flońtzu. *OpecŻyw* 189; *PatKaz II* 82v; *HistAl* A6v, I7, Mv; Pochwalciefz go y wy włfytki w fwiátłości fwey gwiazdi Iž was pan iáłnością fwoią tu ošwieca záwżdi. *LubPs* ff3v; Tákiefz gdy niebu kazał wydác iáłne gwyazydy/ Aby s flońcem z miešiacem nam šwiećily záwżdy. *RejWiz* 128v, 122v; *BielKron* 138; *GrzegRóżn* N4v; *LeovPrzep* B4; *RejAp* BB; *KuczKat* 95; *StryjWjaz* B2v; *PapPan* Ee3; Twóy czyn iešt niebo/ twoich rąk robotá Gwiazdy iáłnieyže wybránego złotá *KochPs* 11; *GórnTroas* 28; *GrabowSet* Kv; *WujNT* 364, 1. *Cor* 15/41; *SapEpit* A4v; *SzarzRyt* A3.

»kosmata gwiazda« = *kometa; cometa, crinita stella, pogonia(s) Mącz* (3): Cometa, Kořmáta/ Kudłáta gwiazdá/ Kometá. *Mącz* 61a, 68d, 308a.

»kudłata gwiazda« = *kometa; cometa, pogonia(s) Mącz* (2): Pogonia vel pogonias, Kořmáta/ kudłáta gwiazdá/ kometá. *Mącz* 308a, 61a.

»gwiazda latająca (a. lecąca)« = *lampyris, stellaus volatus Mącz; aporrogas Calep* [szyk 1 : 1] (2): *Mącz* 414b; Aporrogas – Gwiazda lataiąca. *Calep* 82b.

»miegocąca gwiazda« (1): Izałz będziefz mogł złączyć [!] miegoczące gwiazdy [!] ktore zowá báby/ ábo okrąg wozu niebieskiego będziefz mogł rozerwác [Nunquid coniungere valebis micantes stellas Pleiadas aut gyrum Arcturi poteris dissipare]? *Leop Iob* 38/31.

»gwiazda miesięczna« (1): Niebiołá/ gwiazdy miešięczné/ Y floneczne złoté kołá To wšzyftko chwal Páná zgołá. *ZawJeft* 17.

»gwiazda niebieska, na, w niebie« = *stella caeli Vulg, PolAnt; sidus a. signum coeleste Mącz; sidus caeli Vulg; exercitus a. militia caelorum PolAnt* [szyk 45 : 4] (34 : 14 : 1): *BielŻyw* 151; *RejPs* 216; *KrowObr* 111; *Leop Gen* 26/4, *Ier* 33/22; *BibRadz* I 7c marg, *Gen* 22/17, I 386b marg; *BielKron* 11v, 13; *Mącz* 15a, 33c, 76c, 304b, 384b (8); czegoby záište nieczynił/ by był zá pewne niewiedział/ že gwiazdy niebiekie fá oznáyieniem wiela rzeczy ná šwiećie. *LeovPrzep* bv, a3, bv, b2v [2 r.], b3; *HistRzym* 81; *RejPos* 34v, 42; wytáwił tež y ołtarze báłwánom/ á náładził gáie pošwięczone/ y klániał fię wżem gwiazdam niebieskim y služył im. *BudBib* 2. *Par* 33/3, *Deut* 1/10, 2. *Par* 33/5; *PapPan*

C3v, H4v, Eev; *KochPs* 213; *SkarŻyw* 27, 285, 286; Gdy oto raz z słońcá y Księżycá ktore fą dwie naprzednieyże gwiazdy ná niebie/ ábo światłami wielkimi iáko ie Moizelz názwał. Oni raz Christuś z wietłze⁸⁰/ á Máryą z drugiego czynią *CzechEp* 172; Wolno iéy w niebie gwiazdom fię dziwowác/ Y ípórnym biegom zbliłká przypátrowác. *KochFr* 57; *KochPhaen* 2; *ArtKanc* B6; *GórnRozm* N3; *LatHar* 465; *WujNT Mar* 13/25, s. 422 marg, *Rom* 4/18, *Hebr* 11/12, *Apoc* 6/13, 12/4.

»gwiazda (o)blędna, błakająca się, nieblędna« = planeta *Mącz* [szyk 4 : 3] (4 : 2 : 1): *Mącz* 302d; *Prot* B2; Gwiazd nie blędnych/ y kołá/ y znáki pokażę. *KochPhaen* 17; Nie írogie mi w íwym biegu lotne gorne kołá/ Nie írogie blędne gwiazdy/ ni íam Titan zgołá. *RybGęśli* C2v; *WujNT* 836 [2 r.], Yyyyy4v.

»ogonista gwiazda« (1): *Aconitae*, Kometá/ álbo pozorziłta/ ogoniłta gwiazdá/ formam sagittae praeseferens. *Mącz* 2d.

»pozorzysta gwiazda« = *acontiae* [pl], *crinita stella* *Mącz* (2): *Crinita stella*, Kofmáta/ Pozorzziłta gwiazdá/ Kometa. *Mącz* 68d, 2d.

Zestawienia: »gwiazda jutrzenna (a. jutrzna), jutrzenska, rana« = *lucifer*, *venus*, *vesper* *Mącz*, *Cn*; *stella matutina* *Vulg*, *PolAnt*; *astrum matutinum* *Vulg*; *iubar*, *phosphorus*, *stella Veneris* *Cn* [szyk 5 : 3] (6 : 1 : 1): Iáko gwiazdá iutrzenna w pószrodku mgły/ á iáko miefiąc pełny íwiecąc we dni íwoie: Y iákoby słońce iáíne/ ták y on íwiecił w kościele Bożym. *Leop Eccli* 50/6, *Iob* 38/7; *Lucifer*, *Iutrzenká* gwiazdá *Mącz* 201a, 176a, 483d; *BudBib Iob* 38/7, *Eccli* 50/6; *ArtKanc* T4v.

»gwiazda morska« = *arctos*, *helice*, *stella marina a. maris a. polaris* *Cn* (1): rzeczona yeft bouyem marya yako by gwyazda moríka która yeft moczna yálna *PatKaz III* 113.

»psia gwiazda« = *canicula* *Murm*, *BartBydż*, *Mącz*, *Cn*; *Syrius* *Mącz*, *Calep*, *Cn*; *antecanis*, *canis*, *procyon* *Mącz*, *Cn* (5): *Murm* 4; *Canicula*, suczka, psya gwyazda, psyanka *BartBydż* 22; *Procyon* *stella quae et Canicula dicitur vel Syrius Anticanis*, Gwiazdá ktorą kániculá/ álbo pfianká/ álbo pfiá gwiazdá zowá. *Mącz* 324c, 33c; *Calep* 984b.

»gwiazda pułnocna« (2): á iáko íełt rzecz íłta íż ten lud íełt z drugiey ítrony gwiazdy pułnocney/ około kthorey ow woz ná niebie obraca íie/ zowá *Polus Arcticus*. *BielKron* 295, 292v.

»siedm gwiazd« = *pleiades*, *vergiliae* *Murm*, *BartBydż*, *Mącz*; *hyades*, *septemtriones* *Mącz*; *cynosura* *Calep* [szyk 8 : 1] (9): *Murm* 5; *BartBydż* 168; *Arctos*, *Latine*, *Ursa*, Wóz niebieski/ álbo Niedźwiedz yako niektórzi zowá/ Známie siedmi gwiazd niebieskich ná pułnocy íwiecących. *Mącz* 15a; *Hyades*, *septem filiae Athlantis et septem stellae in capite tauri*, Siedm gwiazd ná czele Bykowym známieniá niebieskiego. *Mącz* 160a, 15a, 384b, 485a; O z iákim íe weselem przyiáł/ zwłázczá íż miał máło przed tym przez íen widzenie/ íż ná íedney pułczy miełzkanie mu P. B. budowál/ á siedm go gwiazd do niego prowadziło. *SkarŻyw* 291; *Calep* 284a.

»wieczorna, nocna gwiazda« = *hesperus*, *vesper*, *vesperugo* *Mącz*, *Cn*; *noctifer* *Calep*; *hesperugo*, *noctiluca*, *venus* *Cn* (2 : 1): *Lucifer et vesper* zwána/ yutrzenna y wieczorna gwiazdá teź yálnienie álbo íłzczenie káżdey rzeczy. *Mącz* 176a, 155c; *Calep* 705b.

»zwierzęc(i)a gwiazda« = *hesperus* *Murm*, *BartBydż*, *Calep*; *vesper* *Murm*, *Vulg*, *Calep* (5): *Hesperus*. [...] *Zwierzęcya* gwyazda. *Vesper* idem. *Murm* 5; *BartBydż* 68; I záłf ty wywodzyłf

Iutrzenkę czáfu fwego/ y Zwierzęcey gwiazdzie nád fyny ludzkiemi naftáwác kazełz? *Leop Iob* 38/32; *Calep* 480b, 1117a.

Szeregi: »gwiazda, (albo, takież) kometa« [szyk 3 : 2] (5): *Mącz* 2d, 61a, 68d, 308a; Zá tego też Papieżá widano wielkie cudá na niebie/ ták iż fie fámy komety tłučky/ tákież gwiazdy. *BielKron* 163v.

»księżyc i gwiazda« = *luna et stella Vulg* (4): *KrowObr* 111; *CzechRozm* 148v; A więc/ nie fyn kowalow/ iáko był názwany/ Ale Syn rzemieśniká/ co fłońce z świtániem Stworzył księżyc y gwiazdy fwym vpodobániem. *GrabowSet* K; *WujNT Luc* 21/25. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 10 r.*].

»miesiąc, (i, a, albo) gwiazda; miesiąc z gwiazdami« = *luna, (et) stella Vulg, PolAnt* [szyk 42 : 11] (52; 1) : Bo iák fłońce wftytkim świecąc/ Przechodzi gwiazdy y miesiąc: Ták się Ligurgowo páńftwo ma *BierEz* G2; *OpecŻyw* 189; *HistJóz* Av; *WróbŻółt* ff3v; Ktory ku rołkołfy ludzkiey vczynił ofobliwe fwiátłóci fłońce áby dzień ludziem obiáfniáło á miefiąc zgwiazdami/ áby wciemney nocy fwiecił *RejPs* 203, 217v; *RejKup* í4; *KromRozm III* B; *LubPs* C, dd5, ff3v *marg*; *RejWiz* 2v, 10, 109v, 115v, 136v, 145 [2 r.], 186; *Leop Eccli* 50/6; *BibRadz I Ia marg, c marg* [2 r.], 386b *marg, Luc* 21/25; *BielKron* 1, 16, 44, 82, 136v; Prawdác iż Słońce/ Miefiąc/ Gwiazdy/ ku żywotu á ku rodzeniu wielką moc máią *SienLek* 30v; *RejAp* BB4 [2 r.], CCv, 53v, 75; *GórnDworz* Gg4v; *RejPos* 4v, 5v, 337, Ooo3v; *BudBib Deut* 4/19, *Ps* 148/3, *Eccli* 50/6; *KochPs* 199; *SkarŻyw* 258; *ArtKanc* B6, S20, V2; *GórnRozm* K3v; *Phil* O2; *SkarKaz* 5a, 549b. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r., przy innych szeregach 7 r.*].

»niebo, (i) gwiazda; niebo z gwiazdami« [szyk 11 : 3] (13; 1): *WróbŻółt* vv4v; *RejWiz* 120v, 165; *BielKron* 136, 273; Ráno fię o Gránice fwárzę y Viázdy/ W ten czás mi fá życzliwe y Niebo y Gwiazdy. *Prot* B4v; Ale pan niebo z gwiazdami/ Włáfnemi ftworzył rękámi. *KochPs* 144; *ZawJeft* 17, 20; *GórnTroas* 68; *KochFrag* 16, 18; *SkarKaz* 514a, 519b. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r., przy innych szeregach 5 r.*].

»obłok i gwiazda« = *nubes et sidus Vulg* (4): *HistAl* Mv; y podniefione będą obłoki wielkie y mocne pełne gniewu/ y gwiazdá/ áby przeftráfyli wflytkę ziemię [!] *Leop 4.Esdr* 15/40, *4.Esdr* 15/39; *BibRadz 4.Esdr* 15/39[40].

»gwiazda, (i, a, albo) planeta« [szyk 4 : 4] (8): Ta tedy mocz y włáfnem przyrodzeniem od zwirzchnich niebieskich píanet y gwiazd/ y też dla biegu fłończa/ tym rzeczą żywiołnym bywa dana ku naprawie y ku poílaniu członkow wnétrznych *FalZioł* I 34v; *RejPs* 217v; *RejWiz* 114v; *BielKron* 465; Mercurius etiam, Gwiazdá á plánetá yedná z fiedmi plánet. *Mącz* 217d, 302d; *ArtKanc* I2v; *WujNT* 836. [*Ponadto przy innych szeregach 2 r.*].

»(ani) słońce, (i, a(l)bo, ani) gwiazda« = *sol, sidus Vulg; sol, stella Modrz* [szyk 25 : 4] (29): *RejKup* í4; *RejWiz* 10, 21v, 50, 109v, 112, 114v, 186; A gdy iuż áni fłońcá áni gwiazd było widác przez wiele dni/ á burza nie máła nádchodzilá/ iuż odięthá byłá nádzieiá wfzytká zdrowia náłfego. *Leop Act* 27/20, *4.Reg* 21/5; *BielKron* 90; *SienLek* 28, 28v; *LeovPrzep* A2v; *RejAp* 53v, 180v; *RejPos* Ooo3v; Ow też obyczáy/ ktorego połpolicie żołnierze vzywáią/ przisięgác przez słońce ábo gwiazdy/ zgánion iefł głófem Bożym *ModrzBaz* 87; *SkarŻyw* A3, 258; *ArtKanc* S20v, V2; *Calep* 567a; *GrabowSet* Bv; *WujNT Luc* 21 *arg, Act* 27/20; *SkarKaz* 43b, 487a, 518a. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 14 r., przy innych szeregach 40 r.*].

»gwiazda i (a) światłość« = *stella et lumen Vulg* (2): *WróbŻołt* 148/3; iáko chmy słyfzeli/ iż ná powietrzu nowe gwiazdy á dziwne fwiáthłóści fie okázowały *RejPos* 81. [*Ponadto przy innych szeregach* 3 r.].

Wyrażenia przyimkowe: »pod gwiazdy« = *bardzo wysoko* (1): Tu maż okręty z płóciennymi fkrzydły/ Tu maż z Zamorza trefne szydływidły/ Máłzty wyniofle z boćianimi gniazdy/ Pod fáme gwiazdy. *KlonFlis* H2.

»pod gwiazdami« (1): Ieřth kraina barzo nędzna pod gwiazdami ktore po łacinie Polus Arcticus á polaci wozem zową. Ziemia ta księdzu Mołkiewskiemu ieřt poddana *MiechGlab* 62.

»o gwiazdzie« = *wieczorem* (1): Ow záfię co ma płáćić radby áby mu fie Gody vmknęły áż dwie niedzieli po wielkiej nocy/ bo bárzo o they wiliey nie rad słyfzy/ bo thám nie iedzą áż o gwiazdzie. *RejZwierc* 159.

»po gwiazdach« = *według gwiazd* (1): Po gwiazdach się rządzić. Zyc podług áspektu. *Observare stellas. Calag* 444b.

W przén (140) : tak też chciál ijżby każdy kor to vznál/ ij chwálátz ią/ dwanáćcie gwiazd w iey koronę kládl. *OpecŻyw* I79v; abyfście wzięli bez końtza koronę wieczné chwály/ ktorá ieřt kaznodzieyfká/ a ta rzeczoná gwiazdą/ iako o tym napiřál Daniel *OpecŻyw* 187v, 179v [3 r.], 180, 180v [4 r.], 181 [4 r.]; *PatKaz II* 57v [2 r.]; *PatKaz III* 126 [2 r.]; *KromRozm III* O3v; *BielKron* 42v; *Prot B*; *BibRadz Apoc* 3/1, 9/1; Śiedm gwiazd fą Anyołowie fiedmi kořciołow *RejAp* 15; A gdy iuż ten fláchetny klucz był ták złaman/ zelżon/ á zepřowan/ oto słyfzyřz iż they márney gwiazdzie która iáko słyfzyřz vpádlá ná ziemię/ wřpák fie ieřt obroćił/ y dano iey klucz do przepářci. *RejAp* 77v, BB, BB2v, [13] [2 r.], 16v [2 r.], 17 (35); A ty záfię ktore tu przelożyć raczył nád tymi řtády řwemi zowie ie iářnemi pochodniámi řwemi/ zowie ie gwiazdami *RejZwierc* 130v; *BudNT Apoc* 1/20, 2/1; Lecż gdy zář o złych powieda/ ktorych też gwiazdami názywa/ tedy im řpádnienie z niebá przyczyta. *CzechRozm* 28v; *SkarŻyw* 25, 26; Koń [*herb St. Szařrańca*] to ieřt cnych Szařrańcow wřáľny/ Co pod Tryonem záwřze był poháńcom řtráľny. Przeto godzien też/ áby gwiazd okořo řiebie Peľno máiáć/ nam řwiećił/ y řiadł w iářnym niebie. *BielSenřoach* 2; *WujNT Apoc* 1/20, s. 841 [2 r.] *Apoc* 2/1, s. 844, *Apoc* 3/1 (12).

gwiazda czego (8) : *RejAp* 75v [2 r.]; Zápomniawřzy thego/ iż Sálomon wierne tákie pářterze á wierne tákie řzáfářze řłow prawdziwych Páńřkich zowie gwiazdami řwiátá tego. *RejPos* 124v, 6v, 124v; *SkarŻyw* 209; Biřkupi řą gwiazdami kořciołá *WujNT* 841; *SkarKaz* 81b.

W charakterystycznych pořázeniach: *gwiazda boża, kořcielna* (2), *marna, niewidana, nieřlachtetna* (2), *prawdziwa, szczera, złota*; *gwiazda kořciołá* (2), *řwiata tego* (4).

Frazy: »gwiazda řwieci (a. ořwieca), řwiecáca; řwiećić gwiazdami« (2 : 1; 1): A ták thá oblubienicá vřtháwicźnie ma ná głowie řwoiey thy gwiazdy řwięte/ to ieřt/ ony Pářriářchy / Proroki/ y Apořtołow onych dwanáćcie/ á řwieći tymi gwiazdami iáko y mieřáćcem także vřtáwicźnie błáďzącym w tey cyemnořci řwyátá tego. *RejAp* 99v; Powieda dáľey iżem ia ieřth oná wáľzá gwiazdá iutrżenna wam iáľno záwřždy á vřtáwicźnie řwiecáca. *RejAp* 194v, 76v, 194v.

»gwiazda upadłá (a. spadłá, a. pada); gwiazda upadłá (a. spadłá) [*part*]« [*szyk zmienny*] (11; 5): *RejAp* CCv, CC2, 76v, 77 [3 r.], 79 (10); Páďáię gwiazdy/ to ieřt ludzie náucźeni/ á nie řmieię řwiećić

przed zaćmieniem łożącá onego/ ktore Sálomon iáwnie zowie gwiazdami fwiátá tego. *RejPos* 6v; Antichriřt ten/ ktorego Ian w Obiáwieniu řwym gwiazdą z niebá ná ziemię vpádłá názywa/ kluczem onym do przepáści wźiętym. *CzechRozm* 188v; Y Zárąbił piąty ániół/ y widziałem gwiazdę áno řpádłá z niebá ná ziemię [*vidi stellam de caelo cecidisse in terram*]/ á dano iey klucz řtudnie przepáści. *WujNT Apoc* 9/1, *Apoc* 9 arg, s. 859 [2 r.].

Wyrażenia: »gwiazda błąkajúca się« = *człowiek błądzący* (2): Cić řą [...] wáły řrogie morřkie/ przez piány řwe zelżywořci řwoie wyrzucájące/ gwiazdy błąkájące řię [*sidera errantia*]/ ktorým chmurá cięmnořci ná wieki ięřt záchowána. *WujNT Iudae* 13, s. 836.

»gwiazda jasna« = *stella splendida Vulg, PolAnt* [szyk 10 : 2] (12): *Leop Apoc* 22/16; *BibRadz Apoc* 22/16; gdyż tu řam Pan ná końcu wřpominác ráczy: Iż ia Iezus wam to obiawiam ktorým ięřt y Duch y Gwiazdá iářna. *RejAp* 190v, [13]v, 193,194v; Ale iářne my gwiazdy mamy/ ktore nas wiodą do tego Bethleem/ do tego krolá á Páná nářzego/ á to řą řwięte řłowá á wierne obietnice iego. *RejPos* [36]v, [36]v [2 r.]; *CzechEp* 318; *WujNT Apoc* 22/16; Nie dármo wielcy oni Theologowie dwie iářne kořciołá Bożego gwiazdzie/ Bázylus y Názyánzenus [...] przez trzynařcie lat/ porzuciwřzy wřzytkie Greckie piřmá/ řámego řię piřmá ř. vczyli *SkarKaz* 81b.

»gwiazda niebieska« (5): thedy ie [*przełożonych Kořcioła*] mořemy włáwnie zwác gwiazdami niebieřkami/ gdyż nam řwiecá niebieřkami á nie ziemřkami rzeczámí řwiátá tego. *RejAp* 76v, 76v [2 r.], Dd4v; *OrzQuin* A4.

Zestawienie: »gwiazda jutrzenna, zaranna« = *stella matutina Vulg, PolAnt* [szyk 16 : 1] (11 : 6): *Leop Apoc* 22/16; Iákom ia teř wźiął od Oycá mego/ y dam mu gwiazdę zaránną. (*marg*) Obiecuie wierným řámego řiebie dać/ y zowie řię zaránną gwiazdą. (–) *BibRadz Apoc* 2/28, *Apoc* 22/16; Abowiem do thego ięřcže pocźátku twego obiecakći dác gwiazdę iutrzenną/ korać dořwieci áż do ořwiecena twego od Słóńcá wiecznego. *RejAp* 40v, 32, 32v, 33v [3 r.], 41, 193, 194v, Dd4; *CzechEp* 318; *WujNT Apoc* 2/28, 22/16.

Szeregi: »(słóńce), (i) mieřąc, (i, jako i) gwiazdy« (6): Przymowił mu ociec/ řnadź mnimařz áby ia łożńce/ mářká mieřąc/ bracia gwiazdy ciebie będyem chwalić ná zyemi. *BielKron* 16; *RejAp* 75v [2 r.], 76, 99v, Ffv. [*Ponadto przy innym szeregu* 1 r.].

»gwiazda, (albo) řwiatłořć« [szyk 1 : 1] (2): *RejAp* 41; gwiazdą řwoię/ Pan Bog/ to ięřt pořłáncy řwymi (ktorzy řię w piřmie gwiazdami [*kust: gwiazdá*]/ řwiatłořcią/ y łożńcem zową) od Apořtołřkiey y Rzymřkiey Piotrá ř. řtolice obwieřcić nas niegodne raczył *SkarŻyw* 26.

Wyrażenie przyimkowe: »pod gwiazdą« (1): PAnie/ twarz řwą/ przybránną W rumiánořć vcźciwořci/ Serce/ pełne żáłořci/ Pod gwiazdą niewidánną/ Niořę/ żłořci řwych/ liczbę nieřłychánną. *GrabowSet* Sv.

Przen (25) :

a) *O pólnocnych, zimnych krajach* (1) :

Wyrażenie: »zimna gwiazda« (1): PRzychodnia ięřtem z Párnázu w te kráie/ Gdźie moc řimnych gwiazd Aquilo wydáie/ Y gdźie Słowieńřki Bohater Lech řławny/ W puřtyniách řcźerych záczywał wiek dawny *GrochKal ktv*.

b) O Matce Boskiej (15) : Atoć to iest oná gwiazdá/ ktorej ziemskich grzechow wilgotności nigdy nie dołży. *LatHar* 477, Aaa6.

gwiazda kogo (1): śpowiednikow gwiazdo/ wślytkich wybranych ij blogoślawionych chwálo/ tys wślytkimi tznótami okrálłona *OpecŻyw* 185.

Wyrażenie: »gwiazda jasna« (1): O Marya gwiazdo naiásnieyfza/ modl. *LatHar* 505.

Zestawienia: »gwiazda jutrzenna« (1): Láfkáwa Páni/ odpuść grzechy ślugom thwoim. Bądź pozdrowiona gwiazdo iuthrzenna *KrowObr* 164v.

»gwiazda morska« [szyk 6 : 4] (10): *OpecŻyw* 190; *PatKaz I* 9v; *PatKaz III* 90, 126v; Morfka gwiazdá v Papieżnikow Panna Marya. *KrowObr* 162 marg [*idem* Ss3v] 162 [2 r.], Ss3v; *Aue maris stella*. Witay gwiazdo morfka/ Wierna Mátko Bołka *LatHar* 405, 479.

c) O Matce Boskiej i św. Elżbiecie (1) :

Wyrażenie: »gwiazda niebieska« (1): ij poczęłafta s łobą gadatz ij rozmawiatz/ dwie gwiazdzie niebiekie matki święte [*Elżbieta i Maryja*]. *OpecŻyw* 11v.

d) O św. Stanisławie (2) : O Stániłáwie gwiazdo Polfka/ ćiebie thwoy lud Polfki/ prośi ábyś weśpołek s Synem Bożym nád nimi śmiłował. *KrowObr* 69v [*idem*] 172v.

e) O Stefanie Batorym (1) : TV ZNIKLA GVIAZDA, KTOREY PROMIEN ZLOTY, OD VVEGIER VVSCZEDSZY, VVZBVVDZIL POLSKIE CNOTY: TV LEZY, SMIERCIA SAMA ZVVYCIEZONY, ON STEPHAN z SZOMLA, BATORY RZECZONY. KROL Y ROZVMV Y SERCA VVIELKIEGO *GrochKal* 20.

f) O szczęściu, radości (1) :

Fraza: »gwiazda zachodzi« (1): Gdy wodopławné ich okręty one/ Krolewskie dzieći łobie powierzone/ Z ręku oycowkich/ łyná z corką bráły: A żagle wiatrom w ten kray podać miały. Kto ich mogł śłyfzeć żáłołne żegnanie? Kto mogł bez żalu w ten čás pátrzyć ná nie/ Gdy oycu gwiazdy iego záchodziły? *GrochKal* 5.

g) O światłości, jasności [czego] (3) : ábyś tákież racził obiáłnić ty nędzne łercá náłze/ gwiazdá á promieniem światłości Bołtwá twoiego *RejPos* 37v.

Szeregi: »świeca a gwiazda« (1): Niech ćię wiernie y prawdziwie łzukamy przy świecy y gwiazdzie łłowá twego *SkarKaz* 520b.

»światłość a gwiazda« (1): y zbáłwochwáłłtwá łprofne⁸⁰ powołał nas do wiary prześławney: w ktorey nam oznáymił/ wielkie imię łwoie/ y tego iedynego łyná łwego iemu w Bołtwie rownego/ y niebiekú światłościá á gwiazdá Duchá łwego/ łercá náłze do niego przyćiągnął. *SkarŻyw* 25.

h) Błyszcząca kropla (1) : Switánie/ żiołom/ wdzięczną rofę/ nieśie/ Mnie/ ná powiekách/ gwiazdy łez odchodzą *GrabowSet* H.

2. Przedmiot lub znak uważany za podobny kształtem do gwiazdy; sidus Vulg, PolAnt (15) : *FalZiol* IV 51b; álic ćłowiek dziwnieyfzy niż iny/ Chodzi łobie coś myłłac około krzewiny. Skrzydełká ma v głowy/ łtrzałkę w ręku nośi/ A gwiazdá mu v głowy promienie roznośi. *RejWiz* 142v; *Leop Act* 7/43; Też kościoł wielki ná zamku Krákówskim dał położyć bláchámi/ Kor á weśrodku gwiazdami złotemi ochędożyć. *BielKron* 376; Sędomierfka żiemiá ná chorągwi nośi od połowice thrzy polá czyrwone á trzy białe/ druga połowicá pole błękitne ma ze trzemi rzędmi gwiazd. *BielKron* 425, 135, 425 [2

r.], 425v; *BudBib* I 452c marg, *Am* 5/26; Owłzemeście przyięli namiot Molochow/ y gwiazdę bogá wálze⁸⁰ Remfamá/ obrázy ktoreście czynili/ ábysście im pokłon czynili. *WujNT Act* 7/43.

W charakterystycznych połączeniach: gwiazda złota (3); gwiazdami ochędożyć; z gwiazdami przychędożony.

Wyrażenie: »gwiazda jasna« (2): Potym vkazał łańcuch s kofci floniowey śpráwiony/ s ktorego pochodziły Vij, gwiazd bárzo iáfnych godziny rozmierzájące y rodzenie ludzkie *HistAl* A3, F8v.

Szereg: »niebo, gwiazda, płaneta« (1): oblegli oycá y z brátem ná tey wieży/ ná ktorej był przypráwił miłternym dzyáłem niebo/ gwiazdy/ Płánety z drogie⁸⁰ kámienia y ze złotá *BielKron* 164v.

Synonimy: 1. »kosmata gwiazda«, »kudłata gwiazda«, »ogonista gwiazda«, »pozorzysta gwiazda«: kometa; »psia gwiazda«: kanikuła, psianka; »siedm gwiazd«: babki, baby; »gwiazda jutrzenna«, »wieczorna gwiazda«, »zwierzęca gwiazda«: hesper, jutrzienka, wieczernica.

Cf **[GWIAZDMISTRZ]**, **GWIAZDOMĘDRELLA**, **GWIAZDOMOCNY**, **GWIAZDOMOWCA**, **GWIAZDOPAD**, **[GWIAZDOZOR]**, **GWIAZDOZORCA**, **GWIAZDOZORNY**, **WIELOGWIAZD**

ZZa